

SEZÂİ KARAKOÇ'UN SOHBETLERİ, ZİYARETÇİLERİ, ARKADAŞLARI

Mustafa Kirenci

IX.

■ Ruhi Baba

Ruhi Baba mücellit idi. Ruhi Usta olarak da bilinirdi. Fakat ona en çok “Ruhi Baba” diye hitap edilirdi. Benim tanıdığımda 60’lı yaşlarda, yüzünü kapatacak kadar sakalıyla, zayıf, orta boylu biriydi. Yedikule’de ikamet eder, semtini sever, eski ve yeni zamanlarını mukayese ederek anlatır, şimdiki zamanı iyi anmazdı. Çocukluk ve gençliğin bir cennet olduğu hakikati içinde bulunduğum yaşta, ilk onun geçmişini yansıttığında fark ettiğim bir hakikat oldu benim için. Eminönü Halk Eğitim Merkezinin tam karşısındaki bir hanın 8-10 merdivenle inilen alt katında mücellithanesi vardı. Bir kitabı adım adım meydana getiren iş kollarından ya da mesleklerden biri olan mücellit/mücellithane benim Çağaloğlu’nda ilk tanıdığım mesleklerdendir. Bilmeyenler için izah edersek:

Mücellit tabaka hâlinde matbaada iç baskısı yapılan kitapların baskı tabakalarını (açılmış bir gazete sayfası olarak düşünülürse) makineyle dörde katlar, onları forma hâline getirirdi. 1 forma 16 sayfa demektir. Sonra da bu formları sırasıyla dizer (üst üste koyar), bir araya gelen formlardaki kabarıklıkları önlemek için bir süreliğine menzereye alıp bağlayarak pres yapar ve bekleme müddeti dolduktan sonra da başka bir yerde basılmış kapağın iç tarafındaki sırta tutkal sürerek kapağı kitap hâline gelmiş formlara yapıştırırdı. En sonunda da 3 kenarından keserek kitap hâline getirirdi. Mücellitlik kitabın kitap olarak meydana gelme sürecinde son aşaması olup o zamanlar ayrı bir iş kolu olarak faaliyette bulunuyordu. Bugün kitabın kitap hâline gelmesinde iç baskı, kapak baskı, cilt süreçleri eskiden olduğu gibi ayrı ayrı iş kollarında değil hepsi bir arada neredeyse aynı ortamda gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden eskiden Çağaloğlu’nda mücellitlik

diye ayrı bir iş kolu da vardı.

Ruhi Baba da yukarıda bahsettiğimiz işlemleri yapan bir mücellitti. İki oğuluyla birlikte çalışırdı. Onu Çehov'a benzetirdim. Açık bir alından çeneye doğru in-celen simasını çenesindeki bir tutam sakal tamamlar, derin çizgilere sahip yüz hatları ona entelektüel bir görünüm verirdi. Oldukça ciddi, işin tamamlanması konusunda sıkıştırma ya da aceleye tepkisi kati idi. Muhabatıyla gözlüğünün üstünden bakarak konuşurdu. Aksi bir insan olarak bilinirdi ama bana hiç öyle gelmezdi. O hâli mizacının ilk etkili dokunuşta etkisini kaybedecek ince bir kabuğuydu. Sıkıştırmaya gelmez, kafasındaki programa müdahale edilmesinden hoşlanmaz, elindeki işi bir an önce almak isteyenlere karşı ön alıcı bazen keskin tepkileri olurdu. 1986 yılında *Edebiyat Yazıları* serisinin ikinci kitabının ilk baskısı için Üstat beni gönderdi. Önce yeri tarif etti ardında da *"Sadece benim gönderdiğimi söyle. Tekin değildir."* dedi. Zamanla bazı kişilere dair yine Üstat'tan duyacağım bu kelimeyi ilk defa kısa bir cümle içinde işitmiştim. Bazı hususi nitelikleri dolayısıyla sakınılması gereken kimseler için kullanan bu kelimenin Üstat'ın kullanımında "Ne yapacağı belli olmaz!" ve "Görünenler, tutum ve davranışlar ya da söylenen sözler ilk bakışta insana ters gelse bile onun hemen bilinemeyecek ya da fark edilmeyecek manaları vardır." anlamlarına da şahit oldum. Üstat için "Hızırvarı", öngörülemez tutum ve davranışları ifade eden bir kelimeydi ve bu kelimeye mahsus hafif bir gülümsemesi de vardı. Bu kelimeyi söylemeden önce bu gülümseme sanki gayri iradi birdenbire simasında kendiliğinden doğardı. Bilen için birazdan zuhur edecek şeye âdeta bir işaretti. Bazen de bir sürprizi haber vermek istediğinde bu ifadeye şahit olurduk.

Ruhi Baba'nın, ilk barikat aşıldıktan sonra sevecen ve hoşsohbet meşrepliği hemen aşikâr olurdu. Necip Fazıl Bey'le çalıştığını söylerdi. Tanıdığı ileri gelen insanlara dair dedikodulardan, beylik davranışlardan ziyade değerine işaret eden ifadeleri olurdu. Diriliş Yayınlarının 1985'ten başlayarak 1990'lı yıllara kadar yeni baskısı yapılan birçok eserinin mücellidi Ruhi Baba oldu. 90'lı yıllardan başlayarak kitabın bütün işlemlerinin -iç baskı, kapak baskı, cilt...- aynı çatı altında yapıldığı matbaalar yaygınlaşmaya başlamıştı. O yüzden parçalar hâlinde, ayrı ayrı yerlerle anlaşmak ve takip etmek yerine bu matbaalar tercih edilir hâle gelmişti. O yüzden Diriliş kitapları da artık bu işlemlerin bir arada yapıldığı Bayrak Matbaası'nda çıkmaya başlamıştı.

Ruhi Baba, Üstat'ı çok severdi. Onun sevgisi fikirlerinden giderek değil ahlakına şahit olarak teşekkür etmiş bir sevgiydi. Kitapları teslim alır almaz anında Üstat'ın Ruhi Baba'ya ücretini göndermesi onu çok mutlu eder *"Herkes Sezai Bey gibi olsa bizim işlerimiz çok daha kolay olurdu."* derdi. Her defasında *"Onun gibisi yok!"* diyerek memnuniyetini ifade ederdi.

Ruhi Baba'nın bir özelliği daha vardı ki onu başka bir insan yapıyordu. Onun bu başkalığını zamanla gözlemleyerek keşfettim. Bir gidişimde Ataol Behramoğlu'nun hazırladığı iki ciltlik *Türk Şiiri Antolojisi* ile *Dünya Şiiri Antolojisi*

kitaplarının formlarını diziyordu. O zamanlar Batı edebiyatından çeviriler yayımlayan Broy Yayınlarının –Cemal Süreya'nın 999. *Gün* kitabının ilk baskısı da 1991'de buradan çıkmıştı– kitaplarını da hep tezgâhta görürdüm. Benim *Antoloji*'ye ilgimi fark etmişti. “Çok güzel şiirler var.” dedi. Arada da ezberinde kalan şiirlerden hatırladığı kadar okuyordu. Daha çok mısra ve beyit tarzında ve hafızasında kaldığı kadarıyla bir miktar değiştirerek.

Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde öğrenciyken iki yıl “Sanat Felsefesi/Sanat Ontolojisi” dersimize giren Prof. Dr. İsmail Tunalı derslerinde, sanat eserin, sanatçının insanlık adına yaptığı bir fedakârlık olduğunu ve onu meydana getiren sanatçıdan apayrı bir varlık şartlarına sahip bulunduğunu o muktadir anlatımıyla ifade ederken zaman zaman şiir sanatının şaheser örneklerinden bahsederdi. Daha çok elindeki kitaptan şiiri özgün dilinden okur sonra onları mısra mısra tercüme ederdi. Bir seferinde Rimbaud'nun “Bonheur-Mutluluk” şiirini hepimizin ilk defa duyacağından emin, bütün söylemek istediklerine eşi az bulunur cinsten bir örnek nazarıyla yüksek bir coşkuyla okudu:

Mutluluk

Ey mevsimler, ey şatolar!

Deyin kusursuz kim var?

Ben de herkes gibi tuttum

Büyülü mantığı denedim.

Selâm Gal horozuna selâm

Selâm her ötüşünde selâm

Hevesten, arzudan oldum

Görün sıfırı tükettim.

Yedi bitirdi bu büyü beni

Takat komadı, yok etti.

Ey mevsimler, şatolar ey!

Sıvışma saati, yazık

Ölüm saatidir artık.

Ey mevsimler, şatolar ey!¹

İsmail Tunalı ilk iki mısra ile muhteşem bir açılış yapar, herkesin pürdikkat bakışları kendisinde toplanır, “Görün sıfırı tükettim.” mısrasını öyle bir söylerdi ki daha önce açıkladığı ve şiirin akabinde anlatmak istediklerinin karinesini bu üç kelimelik mısrayla duyurmak ve keşfettirmek isterdi.

1 İlhan Berk çevrisi.

Bir gün Diriliş'in kitapları için gittiğim Ruhi Baba hâl hatır faslından sonra birdenbire bu şiirin

*Ey mevsimler, ey şatolar
Deyin bana mutlu kim var*

diyerek ilk iki mısrasını okuyuverdi, peşinden şairinin de adını ve memleketini ekleyerek. Yalnız "kusursuz" kelimesi yerine "mutlu" kelimesini koymuştu. Şiir onun okuduğu şekliyle de güzeldi. Tüm insanları buluşturan ilk iki mısrası Ruhi Baba zihninden insanı teselli edici bir hüviyete sokmuştu. Anladım ki o formları üst üste dizerken en üstteki sayfaya bakıyor, orada eğer bir mısra ya da kelime kendisini çekiyorsa onu okuyordu. İşinin yeknesaklığına canlılık katıyor, sadece otomatik olarak ellerini çalıştırmıyor, zihnine de oradan bir şeyler aktarıyordu.

Benim gösterdiğim ilgi ve dikkatten memnundu. Gidişlerimde memnuniyetini işe ara vererek ve çay söyleyerek belli ederdi. Bir seferinde "*Bu kitaptan –Büyük Türk Şiiri Antolojisi– sana hediye edeceğim.*" dedi. Önce, kitapları yayınevine teslim ederken onlardan benim için alacak zannettim. Ancak nasıl olduğunu bana hediyesi verirken anladım. Biraz açıklamam gerekecek: O zamanlar sadece saman kâğıt ile 1. hamur yani beyaz kâğıt kullanılıyordu. Şimdiki gibi çeşit çeşit değildi. Bu iki kâğıt türü arasında da fiyat bakımından ciddi bir maliyet farkı vardı. Bazı yayınevleri bastıkları kitaplarını diyelim 1000 adet basıyorlarsa 500'ünü saman kâğıt, 500'ünü de 1. hamur olarak basıyorlar, fiyat farkını koyarak okuyucularına tercih imkânı sunuyorlardı. Mücellide gelen baskı tabakaları kırıldıktan yani katlandıktan, formları dizildikten ve kapağı takıldıktan sonra bazı formlardan geriye kalıyor, örneğin bir forma eksik olsa kitap tamamlanmayacağı için onlar ya hurdaya ya da ambalaj için yayınevine veriliyordu. Ruhi baba 1. hamur ve saman kâğıtlardan formları denkleştirip bana 2 ciltlik *Büyük Türk Şiiri Antolojisi* hazırlamıştı.

Şimdi bende bulunan kitap, böyle iki tür kâğıdın karışımıyla meydana getirilmiş hâlde kütüphanemde aziz bir hatıra, bir emeğin, düşüncenin ve iyiliğin örneği olarak duruyor. Sadece bu kadar da değil: Ruhi Baba kitabı bana verirken içinden bir sayfayı kıvrımış, "*Kıvrıdığım sayfada Rıza Tevfik'in çok beğendiğim bir şiiri var.*" demişti. Hemen açtım ve bir çırpıda okudum:

Dilek

*Dilerim ki fani dünyada kimse
Ömrünü mihnetle telef etmesin,
Fakat kâmil adam olmak isterse,
Elem çektiğine esef etmesin.*

1947 (Serab-ı Ömrüm)

Hediyeyle sevinmiştim. Fakat o an ne düşündüğümü hatırlamıyorum. Ama şimdi Ruhi Baba'nın işaretlemek için elleriyle ucunu kıvrıldığı sayfa hâlâ onun bir anısı olarak ve o sayfası kıvrılmış bir hâlde duruyor. Daha ben doğmadan önce yazılmış bu şiir, Rıza Tevfik'ten Ruhi Baba eliyle o zaman yaklaşık 25 yaşındaki bir gence söylediği bir hayat düsturu olarak kaldı. Ruhi Baba 2000'lerde işini iki oğluna bırakarak çok sevdiği Yedikule'sine çekildi. Sonraları işleri yürüten iki oğlunun da bir işe girdiğini öğrendim.

Palulu Aydın Efendi

1990'ların başından neredeyse 2015'e kadar Cağaloğlu'nda en fazla karşılaştığım kişilerden biri de "meczûbin"den Palulu Aydın Efendi idi. O, daha çok kendisine kol kanat geren Abdullah Işıklar Bey'in kitabevinde oturur, gelenleri dinler, genellikle sükût eder, arada sırada ancak bazı kelimeleri seçilebilen uzun uzun bir şeyler anlatır, sonunu da küfürle bitirirdi. Mesela muhtemelen yakın tarihe ait bir olayı gürül gürül sesiyle anlatıyor, anlattıkları arasında zar zor bazı kelimeler seçilebiliyor anlatısının sonunu da "... Paşa, ... Paşa'ya demiş ki ulan..." diye bağlardı ve bir daha ağzını açmaz ya da çıkıp giderdi. Bazen bunu yürürken de yapardı. Muhtemelen öfkesi onu bu şekilde konuşturuyor bütün düşündüklerini bir anda söylemek istiyordu.

Aslında Aydın Efendi sadece Cağaloğlu'nda değil her yerdeydi. Serazat, İstanbul'u gezer Hintli görünümüyle, saçlarını topuz şeklinde tepesine doğru bağlayışıyla, metal kaplama dişleriyle, hançeresinden çıkan tesirli ve gür sesiyle kendinden emin, ciddi adımlarla Üsküdar'ı, Beyazıt'ı Tahtakale'yi, Mercan'ı arşınlar hiç kimseye bakmadan sanki belli bir hedefe doğru dimdik, kararlı bir eda ile yürür giderdi. Âdeti evini taşıdığı sırtındaki torbasına rağmen dik yürüyüşü, kılık kıyafeti ve her şeyden önce ciddiyeti, görünümünden doğabilecek muhtemel her türlü istihzayı önlerdi. Bilhassa turistlerin ilgisine mazhar olur, fotoğrafını çekmek isterlerdi.

Onu en çok da Süleymaniye'de öğretmenlik yaptığım zamanlarda neredeyse her sabah görürdüm. O zamanlar Nuruosmaniye Camisi'nin, Kapalıçarşı girişine bakan kısmındaki çeşmelerin hemen üstünde ikamet ettiği balkonda çarşının kapısının açılmasını bekleyen esnaf çıraklarına hitap ederken rastlardım. O zamanlar o yolu kullanır, biraz da akli iptal eden belki de daha doğru bir ifadeyle akli aşan bu adamı görmek, söylediklerini pek az anlasam da bana verdiği hissin çekimine kapılarak, kapı açılana kadar onunla kimi çocuk denecek yaştaki esnaf çıraklarının her birini coşturan gösterisini seyretmek için o güzergâhı tercih ederdim. O, ikametgâhı olan Nuruosmaniye Camisi çeşmelerinin üstündeki terasta, kapıların açılmasını bekleyen kuyumcu çıraklarına her sabah aynı saatte nutka başlar, onun ses vermesiyle yüzleri kapiya dönük olan çırak ve kalfalar cephelerini camiye döner dikkatle soluk soluğa anlattıklarının bir kelimesini bile anlamadıkları hâlde bu adamı dinlerlerdi. Mütema-diyen konuşmasına rağmen sözün boşluklarında fırsatı kaçırmayarak teza-

hürat yaparlar, o da bundan memnun ilerde söyleyecekleri için âdeta gerekli coşkuyu yakalamış olurdu. Kılığı kıyafetiyle eski zaman bilgelerini ya da teza-hüratla kesilen sözlerinin kısa molalarında memnun mesut kollarını açarak yarım kalan sözlerine devam etmeyi beklerken kıyafetinin de biraz benzerli-ğiyle, filmlerde gördüğümüz agoradaki forumda konuşan Roma senatörlerini andırırdı. Kapalı Çarşı'nın kapısının açılma anını ya seyircilerden ya da tecrü-belerinden hareketle hisseder ve son cümlesini büyük bir ihtişamla, kollarını vücuduna paralel olarak tam bir şekilde açarak herkesin hele gençlerin çok iyi bildikleri şu cümle ile muhteşem bir final yapardı: *Tek rakibim Türk Hava Yol-ları*. Bu cümleden önce söylediklerinin neredeyse hiçbir anlamı yoktu. O âdeta bu finali yapmak için onca lafı eder, seyircileri de sırf son cümleyi duymak için onu dinlerler, arada alkışlar ve tezahüratlarla gönlünü alırlardı. Bana ka-lırsa bu final cümlesi ona çok yakışıyor, onu bütün hâl ve hareketleriyle çok iyi anlatıyor, bir reklam mottosunun ötesinde onunla daha bir anlamlı hâle geliyordu. Bazen kendi kendime bu reklam mottosu sanki onun için ajanslar-da üretilmiş derdim. Sırf o söylesin diye. Öyle değil mi, bir caminin terasını geceleri ev yapan ve gündüzleri de tüm eşyasını sırtında taşıyan bir insana ne rakip olabilirdi ki?

O sıralarda Aydın Efendi, Abdullah Işıklar Bey'in uhdesinde idi. Zaman zaman Işıklar Kitabevinde her zaman sırtında taşıdığı pelüş kürkünün üzerinde otu-rur bulurduk. O da tekin olmayanlar zümresindeydi. Zaman zaman hikmete müteallik olabilecek şeyleri söyledikten sonra en çok da söylevini küfürle bitir-mesi dikkat çekerdı. Abdullah Bey'e göre bilinçaltında yer etmiş zulümler se-bebiyle bağırıp çağırması, küfürler etmesi yüzünden Aydın Efendi bir şikâyet üzerine Toptaşı Cezaevinde kalmış; Ahmet Emin Yalman, Falih Rifkî Atay ve Hüseyin Cahit Yalçın'la² Üsküdar Toptaşı Cezaevinde hapis arkadaşı olmuşlar-dı. Bir defasında Üstat'la Abdullah Bey'in kitabevinin önünden geçerken içeri buyur etmişti. Aydın Efendi her zamanki oturduğu yerde âdeta murakabe hâ-linde idi. Bir müddet sonra, belki de konuşulanların arasından bir kelimenin çağrışımıyla birdenbire o her zamanki söylevini son kelimesine kadar irat etti. Çıktıktan sonra Üstat, "*Söyledikleri iyi gidiyordu, epey bir şey söyledi ama söz-lerini küfürle bağlamasaydı.*" diye hayıflanmıştı. Abdullah Bey, Diriliş'e zaman zaman gelir, fakat daha çok telefon ederdi. Bazen iki günde bir arardı. Bir de-fasında Üstat telefonu kapattıktan sonra çantasından para çıkarıp "*Telefonla konuşurken Aydın Efendi 'bana bir gripin parası gönder' diye seslendi, götürelim.*" dedi. Aydın Efendi sırf para kabul etmez, ihtiyacını söyleyerek ister, ancak o zaman para kabul ederdi. Üstat bazen Aydın Efendi'nin gıyabında "*Abdullah'ın Şeyhi*" diye söz ederdi.

2 Abdullah Bey yıl vermedi ama adı geçen kişilerin hapis hayatları 1952-1954 yıllarına tekabül etmektedir.

Nuruosmaniye Camisi'nin restorasyonu sırasında Aydın Efendi'yi yukarıda bahsettiğim konutundan uzaklaştırdılar. Abdullah Bey ona bir otel arayışına girdi. Bir sefer rastladığımda "Sirkeci'deki otellere baktık. Bu az ekâbir değil, ne-reye götürdüysem bana 'beni buraya mı layık görüyorsun?' deyip durdu. Bakalım aramaya devam ediyoruz." demişti.

O bana, dünyevi tüm kayıtlardan kurtulmuş, içinde hemhâl olduğu kelimeleri kendine has bir tarzda söyleyen, espriyi de ihmal etmeyen biri olarak, iş güc koşturmacasında katılmış zaman algımızı geçici bir süreliğine de olsa tatil eden biri olarak gelirdi. Aramızdaydı ama bizler gibi yaşamıyordu. Sanki çağ-daş bir Diyojen'di. Görünürde bir maşrapası yoktu ama bütün evini sırtındaki bir torbaya sığdırmıştı. Juan Goytisolo'un ifadesiyle "kalabalığı her adımda Herakleitos'un ırmağı gibi yenilenen ve değişen bu şehirde" bir karmaşanın, insan selinin ortasında yaşayarak ondan hiç haberi yokmuş gibi dolaşan bu adam belki de başka türlü de yaşanabileceğini gösteriyordu.

Aydın Efendi'nin bir özelliği de karşılıksız yardım almamasıydı. Dediğim gibi o, yardım almazdı ihtiyacını söylerdi. Mesela bir köşe başında karşılaştınız ve göz göze geldiniz; köşedeki dükkânı gözleriyle işaret ederek "Bana bir ... al!" diyerek o an neye ihtiyacı varsa onu söylerdi. Aydın Efendi kılığı kıyafeti bir yana aslında benim için başlı başına bir "ses"ti. Bu ses her defasında onu görmesene bile bütün varlığıyla zihninizde canlanırdı. Bir gün Tahtakale'de kalabalık arasında hızlı adımlarla yürürken onun o hançeresinden çıkan völümü yüksek sesini duydum. Bir dönercinin tezgâhının üstüne muhtemelen çanta-cüzdan satan esnaflardan birinin verdiği okul çocukları için imal edilmiş küçük kalemlik çantasını koyarken "Bunu çocuklarına götür bana da yarım ekmek arası döner ver." dedi.

Yine bu minvalde bir başka gün vapurda gördüm onu. Çay ocağının etrafında, yerlerdeki çöpleri topluyor, çöp kutusuna atıyordu. Bütün çöpleri topladıktan sonra çay ocağındaki kişiye seslendi: *Çöpleri topladım şimdi bana bir çay ver.* Bu işi ona tevdi eden yoktu, ama o işi etrafına bakarak yapılması gerekeni anlamış ve bunu karşılığında da çay isteme hakkını elde etmişti.

Aydın Efendi sanki her şeyi bilir ve anlarmış ama bunu herkesin anlayacağı kelimelere dökmemiş, en azından bunu her zaman yapmazmış intibai verirdi. Onca karşılaşmamıza rağmen onun en anlamlı cümlelerinden birine de yine Çağaloğlu'nda şahit oldum. Tüpünü doldurması için getirdiğinde Kitabevi sahibinin "Ne olacak memleketin hâli?" sorusuna hiç düşünmeden şu cevabı verdi: *Bütün memleketi İstanbul'a yağarsalar olacağı budur.*

Yine bir gün Çağaloğlu'nda Molla Fenari Mescidi'nin köşesinde karşılaştım. Muhtemelen onu tanıyan bir genç yanına yaklaşmış kendisine dua etmesini istemişti. Bütün yoldan geçenleri kendisine rapteden o kendine özgü sesiyle

“Benden ne istiyorsun be adam! Allah bir darı tanesi kadar iyiliği görür. Var git iyilik yap, benden ne istiyorsun.” dedi.

Çocukluğumdan beri kendi kasabamda da şahit olduğum ve Anadolu'nun her kasabasında da olduğunu tahmin ettiğim, sözü ortasından söyleyen bu kişiler aslında toplumsal hayatımızın hem neşesi hem de havaya fırlatılmış sözleriyle bizleri düşünmeye sevk eden bir hak ehli olarak gelir bana. Her biri, maşeri vicdana seslenen ve o vicdanı çok başka yollardan uyandıran birer derviş. Aydın Efendi de böyle biri olarak bende yer etti. Bana, mütemadiyen kendi iç zamanını yaşayan, arada sırada aramıza dönerek oradan bir şeyler sızdıran ve yine arada sırada ihtiyaçlarının zaruretiyle aramıza katılan biri olarak gelirdi.

Abdullah Bey vefat etmeden önce bir karşılaşmamızda kendisine Aydın Efendi'yi sormuştum. Aydın Efendi'nin son zamanlarını Darülacezede geçirdiğini ve orada vefat ettiğini, Ümraniye'de defnedildiğini söyledi. Ruhu şad olsun.

S.'nin Hikâyesi

Hiç unutamadığım kişilerden birini ismiyle değil de S. olarak anacağım. Diriliş'in müdavimlerinden, dergi çıkarken bazı abonelere ve yerlere dergiyi de dağıtan, Üstat'ın muhabbet duyduğu İbrahim Bozdağ'la vergi dairesinde mesai arkadaşı idi. S.'yi Diriliş'e İbrahim getirmişti. O zaman dergi çıkıyor ve 80'lerin sonu idi. S. bana mı öyle gelirdi bilmiyorum, unutulmayacak bir simaya sahipti. Büyükçe, sevimli, canlı, sıhhatli bir Anadolu yüzü ve daima gülümseme hâlinde. Elmacık kemikleri oldukça belirgindi ve simasının umumi hâli dışında gerçekten gülümsediğinde yanaklarına hâkim olan bu elmacık kemikleri daha bir ihtişamla “tam bir mutluluk ve sürur hâlinin” bir “yaşama sevinci”nin somut göstergesi olurdu. S., İbrahim'le geldikten sonra, öğle aralarına da denk getirerek tek gelmeye de başladı. İşyeri Üretmen Han'a yakındı. Anlattığı ya da anlatmaya çalıştığı yegâne konu, o zamanlar neredeyse herkesin tanıdığı, basına yansıyan görevleri ile de göz üstünde bir sanayici hanıma âşık olduğuna dairdi. S. görüşüğünü söylüyor, ziyarete falan gittiğinden/gideceğinden bahsediyor ama kelimeleri ve anlatımı öyle de böyle de anlaşılabilir imalara dayanıyordu. Örneğin “bir görüşmeden” bahsettiğinde anlatımı muallakta, hem kendisi hem de dinleyen için ancak zihnen tamamlanabilecek türdendi. Ve genellikle de aynı şeyler. Fakat dikkatimi çeken öz güveni yüksekti. Sır gibi, biraz da mahremiyet gözeterek sesinin tonunu düşürerek anlatırdı. Anlatırdı dedim ama daha doğru ifadeyle yaşardı. O yaşıyordu. İnanırmak gibi bir derdi belki de yoktu; sanki sırf bilinsin istiyordu. Bu muhal konuda artık hangi kelime ile ifade edersek edelim aklını, ruhunu, gönlünü S. hangi saikle ikna etmişti bilinmez. Güç özlemi mi, muktedir olma arzusu mu yoksa bütün bunların sağlayacağı kendini güvende hissetme isteği mi onu bilmek de zor. Ancak psikoloji ilminin analizleriyle çözümlenebilecek bir vaka idi onunki. Belki de hayatını sıradan kabul etmiş ve böyle bir hikâye ile hem mesai arkadaşlarının hem de ulaşabildiği kimselerin nezdinde kendince bir ayrıcalık icat etmişti.

İnsanoğlunun hâlleri çeşit çeşit. Ta o zamanlarda birçok durumda fakülteden Sosyal Psikoloji dersi hocamız Namık Ayvalıoğlu'nun³ derse mola verdiği zamanlarda anlattıkları aklıma gelirdi. Hocamız ders kitabı olarak galiba Erol Güngör'le birlikte hocası da olan Mümtaz Turhan'ın çevirdiği 2 ciltlik devasa *Cemiyet İçinde Fert* kitabını okuturdu. Bahisler ağırlaştığı vakit, biraz da konuya denk getirerek cemiyet içindeki insanın hikâyelerinden bahsedirdi. Gerçek hikâyeleri olan ve hikâyelerini hayatlarıyla an be an meydana getirenler dışında bazı insanların hikâyeler uydurarak cemiyet içinde dikkat çekmek ve bu yolla var olmaya çalıştıklarından bahisle bazılarının inanılabilecek hikâyeler bulmakta maharet sahibi olduklarını, bu tür hikâyelerin insan ilişkilerinde yararları bile görülebileceğini söylerdi. Hocamız insan hikâyelerinin mantığını elbise metaforu üzerinden de anlatırdı. Bazılarının elbiselerinin ne kadar kaliteli olurlarsa olsun giyene yakışmadığını; bazılarının dar geldiği için giyeni yutarcasına sıkıştırıp, kendi içine hapsedmesi; bazılarının da oldukça bol olması sebebiyle giyeni kendi içinde yok etmesi gibi hakikaten sahip olunmayan, hayatla inşa edilmeyen hikâyelerin kişiyi böyle bir duruma sokacağını söylerdi. Hocamıza göre asıl sıkıntı inanılmayacak hikâye sahiplerinde idi. Onlar bol gelen elbise örneğinde olduğu gibi sözde hikâyeleri içinde kaybolurlardı. Âdeta öznesi olmayan bir cümle gibi. Böyle durumlarda hikâye sahibi tez elden hikâyesinden vazgeçmek yerine ona sımsıkı sarılmayı tercih eder o bir tutkuya dönüşerek ya da fikrisabit hâline gelerek kendisini hiçbir zaman sahibi olmadığı hikâyeye feda etmiş olurdu. Galiba S. de sözde hikâyesi içinde kaybolmuş biriydi.

Bu bir süre devam etti ve sonra S. görünmez oldu ama hikâyesine inanmadığım bu sevimli adam benim aklımdan hiç çıkmadı. Yıllar sonra İbrahim'e sordum. Dairede de aynı hikâyeyi anlattığı için alay konusu olmuş, görevi gereği bazı izinler çıkararak sanayici hanımın gerçekleştirdiği toplantılara katılmış. Döndüğünde sanayici hanımın kürsüde konuşmasını bitirip ayrılırken kendisine el salladığından falan bahsediyormuş.

Üstat onu bazen anladığını telmih eden bir tebessümle dinler anlattıklarını açımlayacak bir soru falan da sormazdı. Bana öyle gelirdi ki, bu muhal meselede S.'nin söylenecek her şeye kapalı olduğunu görüyor, sadece bir psikolog gibi dinliyordu. O da anlıyordu ki hikâyenin anlatılmış olması hikâye sahibi için

3 Bursa, Mustafa Kemal Paşa doğumlu Namık Ayvalıoğlu, lise öğrenimini İstanbul Kabataş Erkek Lisesinde, Üniversite Lisans öğrenimini de 1971'de İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tecrübi Psikoloji Kürsüsünde tamamlamıştır. Aynı Fakültenin Umumi Psikoloji Kürsüsünde iki yıl süreyle (1973-1975) doktora çalışmalarına başlamış, aynı zamanda da İstanbul Adli Tıp Müessesesinde görevli olarak çalışmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın burslusu olarak 1975'te doktora yapmak üzere gönderildiği İngiltere'de St. Andrews Üniversitesinde 1981'de Sosyal Psikoloji Bilim Dalında doktorasını tamamlamıştır. Yurda dönüşünde Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümüne araştırma görevlisi olarak atanmış ve 1983'te yardımcı doçent, 1984 yılında doçent olmuştur, 1990 yılında profesör ünvanını kazanmış olan Namık Ayvalıoğlu, Psikoloji Bölümünde, Sosyal Psikoloji Dalında öğretim üyesi iken Aralık 1991'de vefat etmiştir. Ruhu şad olsun.

gerekli bir şeydi, verilecek bir cevap olmadığı için soru da sormuyordu. Zaten anlatanda da bir danışmada bulunma havası yoktu. O zaten ikna yollarını sırf anlatarak ve hikâyesinin büyüklüğü ile de kapatmış oluyordu.

Diriliş Yayınevine zaman zaman bu tür insanlar yollarını düşürürlerdi. Üstat onların hepsini nezaketle dinler, sonra söyleyeceğini söylerdi. Mesela bir tarikat ya da cemaat kıyafetiyle gelip bazı olağanüstü hâllerin kendisinden zuhur ettiğini söylemeye çalışan kişiyi fazla konuşturmamış, *“Bizim bu türlü şeylerle ilgimiz olmaz, burası bunların konuşulacağı yer değil, siz bunları mensup olduğunuz yerdeki çevrenize ya da reisinize anlatın.”* deyip göndermiş; bir defasında da rüyasında Üstat’ın gömleğini giydiğini görüp, gömleğini kendisinden isteyen kişiye de *“Rüyada yüksek bir yerden atladığını görersen, gidip o yerden atlayacak mısınız, rüyaların mantığı başkadır.”* diyerek önünü almıştı. Böyle durumlar bazen peş peşe tekerrür ettiği zaman *“Bütün bunlar bir sekreteryanızın olmasından, kapıyı çalıp elini kolunu sallayarak kolayca gelip oturmalarından kaynaklanıyor.”* diyerek hayıflanırdı. Bunalımlarından bahseden ya da çözemediği problemlerini dile getiren kişilere de yardımcı olur, sadra şifa şeyler söyler ya da bakış açısını değiştirmesi yönünde telkinleri olurdu.

(Devam edecek)